

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-69>

УДК 33.330

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНИХ ДЕТЕРМІНАНТ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

FORMATION OF INTELLECTUAL AND INNOVATIVE DETERMINANTS OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS IN THE CONTEXT OF THE CREATIVE ECONOMY

Перепелюкова Олена Василівна

доктор економічних наук, доцент,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0385-4047>**Хіцан Дмитро Вадимович**

аспірант,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-2454-9457>**Perepeliukova Olena**

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Khitsan Dmytro

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

Стаття присвячена дослідженню особливостей формування інтелектуально-інноваційних детермінант регіональних економічних систем. Розглянуто сучасні підходи до визначення креативної економіки, що дозволило виокремити її основні відмінності від звичайної економіки. Обґрунтовано важливість використання інтелектуального капіталу для розвитку регіональних економічних систем в умовах відновлення України. Визначено основні перешкоди та потенціал територіального розвитку, виходячи з можливостей та адаптивної спроможності регіональних систем. Обґрунтовано необхідність імплементації міжнародного досвіду в сфері захисту прав інтелектуальної власності та інноваційних розробок для розширення співпраці з міжнародними партнерами. Встановлено, що на сьогодні основною рушійною силою відновлення регіональних економічних систем є людський потенціал та креативність, які здатні забезпечити формування нових конкурентних переваг.

Ключові слова: інтелектуально-інноваційні детермінанти, регіональні економічні системи, розвиток, креативна економіка, цифровізація, територія.

The article is devoted to the study of the peculiarities of the formation of intellectual and innovative determinants of regional economic systems. It considers contemporary approaches to defining the creative economy, which has made it possible to identify its main differences from the conventional economy. It has been determined that the creative economy is based on the creative component of the human factor, intellectual resources and capital, while the influence of industrialisation is declining. It is substantiated that in the innovative sphere, the creative economy relies more on intellectual achievements and innovations, while the traditional economy is more focused on technological and process achievements. The difference can also be traced in the characteristics of employee employment, as project teams, freelancing, and self-employment are more common in the creative sector. It has been proven that human capital is at the heart of the creative economy's development, expressed through the ability to generate new creative ideas and create new products and services, taking into account the development of digital technologies. It has been determined that different regions have different problems and unique opportunities that should be taken into account and used for their development. The importance of using intellectual capital for the development of regional economic systems in the context of Ukraine's recovery has been substantiated. It has been established that for most projects, the main obstacle is insufficient financial capacity for their implementation, which requires the involvement of external funds. It has been determined that research into the development of the creative economy and the identification of intellectual and innovative determinants requires clear measurement and

data structures, which are then used for the management system. The main obstacles and potential for territorial development have been identified based on the capabilities and adaptive capacity of regional systems. It has been established that today the main driving force behind the recovery of regional economic systems is human potential and creativity, which are capable of ensuring the formation of new competitive advantages.

Keywords: intellectual and innovative determinants, regional economic systems, development, creative economy, digitalisation, territory.

Постановка проблеми. На сьогодні все більше науковців дискутують щодо питань трансформації економіки різного рівня, особливо в умовах розвитку цифрових технологій. Розвиток Індустрії 4.0. та 5.0. впровадження цілей сталого розвитку потребують від науковців нових підходів щодо визначення нової сучасної економіки, яка б спиралася на інтелектуально-інноваційних детермінантах які формують базис продуктивних сил, механізмів створення доданої вартості. Креативна економіка базується на використанні нових підходів до взаємодії між суб'єктами ринку, новими інформаційними зв'язками, розвитку глобальних процесів та залучення до них вітчизняних підприємств, орієнтацію на нові здобутки провідних технологій для покращення суспільного виробництва.

Проте деякі автори, Р. Флоріда вважають, що сучасна економіка базується на людській креативності, яка виражається у здатності створювати нові форми конкурентних переваг. В таких умовах конкуренції саме творчий потенціал здатен забезпечити відповідні переваги та в довгостроковій перспективі сприяти розвитку регіональних економічних систем [10].

Тому дослідження формування інтелектуально-інноваційних детермінант регіональних економічних систем є актуальним завданням враховуючи розвиток креативної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання трансформації економіки та роллю інноваційно-інвестиційного розвитку регіональних економічних систем досліджено в працях багатьох вчених, таких як Дж. Хокінса, Р. Флоріди, Ч. Лендрі, які розглядали креативну економіку через призму інтелектуального капіталу та творчої складової [9-10]. Питання розвитку людського потенціалу та його впливу на регіональні економічні системи відображено в працях В. Геєця, А. Колота, Л. Шаульської, І. Дубіни, О. Попело, С. Тульчинської, О. Красноносів та інших [3]. Розвиток креативної економіки в Україні знайшов своє відображення в працях С. Давимука, Л. Федулової, В. Галасюка, Г. Самійленко, Ю. Сотнікової, Г. Назарової та інших [2; 6-7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на ґрунтовні дослідження багатьох авторів з даної проблематики, на сьогодні питання формування інтелектуально-інноваційних детермінант регіональних економічних систем потребують подальших наукових досліджень враховуючи змінність умов зовнішнього середовища розвитку держави та бізнесу.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей формування інтелектуально-інноваційних детермінант регіональних економічних систем в умовах креативної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж визначити особливості формування інтелектуально-інноваційних детермінант регіональних економічних систем в умовах креативної економіки, доцільно дослідити теоретичний базис розвитку цієї категорії. Більшість авторів на сьогодні креативну економіку розглядають як нову економіку, яка ґрунтується на знаннях, талантах, креативності, тобто центром розвитку такої економіки є людина та її здібності. Становлення креативної економіки здійснюється на креативній складовій людського фактору, інтелектуальних ресурсах та капіталі, при цьому знижується вплив індустріалізації.

Засновниками теоретичних здобутків з креативної економіки є Д. Хокінс, який розглядав її через призму макrorівня як певну сукупність креативних індустрій. Подальші дослідження авторів довели, що не доцільно її розглядати в такому обмеженому напрямку, оскільки він не враховує сучасні тенденції інноваційних технологій. Р. Флоріда при дослідженні категорії креативна економіка робив акцент на людському потенціалі, як носія креативного мислення та ввів поняття «креативний клас» як форму трудового підходу [10].

Автор Ч. Лендрі є засновником поняття «креативне місто» яке є основною креативної економіки на регіональному рівні. Вперше визначення сутності «креативна економіка» було оприлюднено на Конференції ООН з питань торгівлі та розвитку (UNCTAD) у 2008 році, що дало змогу в подальшому визначити термінологію даної категорії як

певну концепцію, основною якої є взаємодія між людською творчістю та технологіями [9].

Якщо розглядати праці С. Давимуки та Л. Федулової, то слід відзначити, що дані автори виокремлюють такі позиції щодо появи креативної економіки як перетворення результатів науки у джерело модернізації технологій [2]. З точки зору удосконалення процесів ведення бізнесу за рахунок активізації стартап-проектів, розвитку малого підприємництва, пошук нових альтернативних джерел енергії тощо. Саме за рахунок використання здобутків цифрових технологій та принципів Індустрії 4.0 та 5.0. дозволяє сформувати потрібний інтелектуально-інноваційний пласт для подальших креативних продуктів та технологій.

Для розуміння відмінностей між креативною економікою та звичайно, доцільно проаналізувати категоріальний апарат цих понять, що дає змогу визначити, що у креативній економіці домінують нематеріальні активи, які спроможні масштабуватися з низькими витратами, в той час, як звичайна економіка ґрунтується здебільшого на матеріальному капіталі. В інноваційній сфері – креативна економіка більше спирається на інтелектуальні досягнення та інновації, в той час як традиційна економіка більш орієнтована на технологічні та процесні досягнення.

В напрямку розширення сегментації ринків збуду, креативний сектор є більш вибагливим до вподобань та смаків, репутації бізнесу, в той час як звичайна економіка спирається на технологічний результат. Відмінність також можна відслідкувати за особливостями зайнятості працівників, оскільки в сфері креативу більш розповсюджені проєктні команди, фріланс, самозайнятість [5].

Розвиток цифровізації на глобальному рівні призводить до зміни носія креативності та канали його монетизації. Розвиток таких цифрових трендів породжують нові креативні продукти та трансформують традиційні, що дозволяє розширити ринки збуту. Такі тенденції позитивно впливають і на зростання креативних товарів та послуг на зовнішній торгівлі.

В такому аспекті креативну економіку доцільно розглядати як інтелектуально-інноваційну екосистему, яка включає такі складові як творчість та компетентність, які є генераторами ідей, інновації перетворюють їх на продукт або послугу, інтелектуальна власність забезпечує привласнення результатів та формує інвестиційну привабливість. В своїх роботах С. А. Давимука, Л. І. Федулова розглядають також категорію «розумна спеціалізація»,

що використовується для акценту на регіоналістику [2]. За рахунок формування регіонального партнерства здійснюється розвиток міст та країн, виокремлюються певні бізнес кластери, що дозволяє об'єднати зусилля для формування конкурентних переваг різного рівня. Такий підхід використовується для регіонів та країн з різним рівнем розвитку, оскільки формуються відповідні стратегії, які сприяють досягненню поставленої мети.

Таким чином, під «розумною спеціалізацією» слід розуміти стратегії інноваційного розвитку різного рівня, які визначають пріоритети відповідних територій та спрямовані на формування конкурентних переваг. Досягнення таких цілей здійснюється за рахунок реалізації власного наукового та інноваційного потенціалу, який спрямований на розвиток бізнес структур з урахуванням зміни ринкового середовища.

Такий підхід себе виправдовує, оскільки різні регіони мають різні проблеми та володіють унікальними можливостями, які слід враховувати та використовувати для їх розвитку. Такий підхід дозволяє більш ефективно використовувати потенціал територій для максимального досягнення поставленої мети з мінімальними витратами ресурсів, що в довгостроковій перспективі дозволить сформувати адаптивні можливості та зробить більш гнучкими регіональні економічні системи [1; 4].

Виходячи з такого розуміння креативної економіки, в якості основних детермінант інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем можна виокремити наступні (рис. 1).

В основі розвитку креативної економіки є людський капітал який виражається через спроможність генерувати нові креативні ідеї, створювати нові продукти та послуги з урахуванням розвитку цифрових технологій. Формування професійних спільнот як середовища швидкого генерування ідей, взаємного навчання та кооперації.

Розвиток таких компетентностей та можливості прояву потенціалу розвитку залежать від умов, в яких реалізується такий потенціал, а саме: наявність потрібної інфраструктури, доступність до швидкісного інтернету, хмарних сервісів, міжнародних професійних платформ. В умовах цифрових рішень важливим є наявність міжсекторальних зв'язків які поєднують культуру, технології та бізнес, що дозволяє значно пришвидшити впровадження нових технологій та знизити трансакційні витрати.

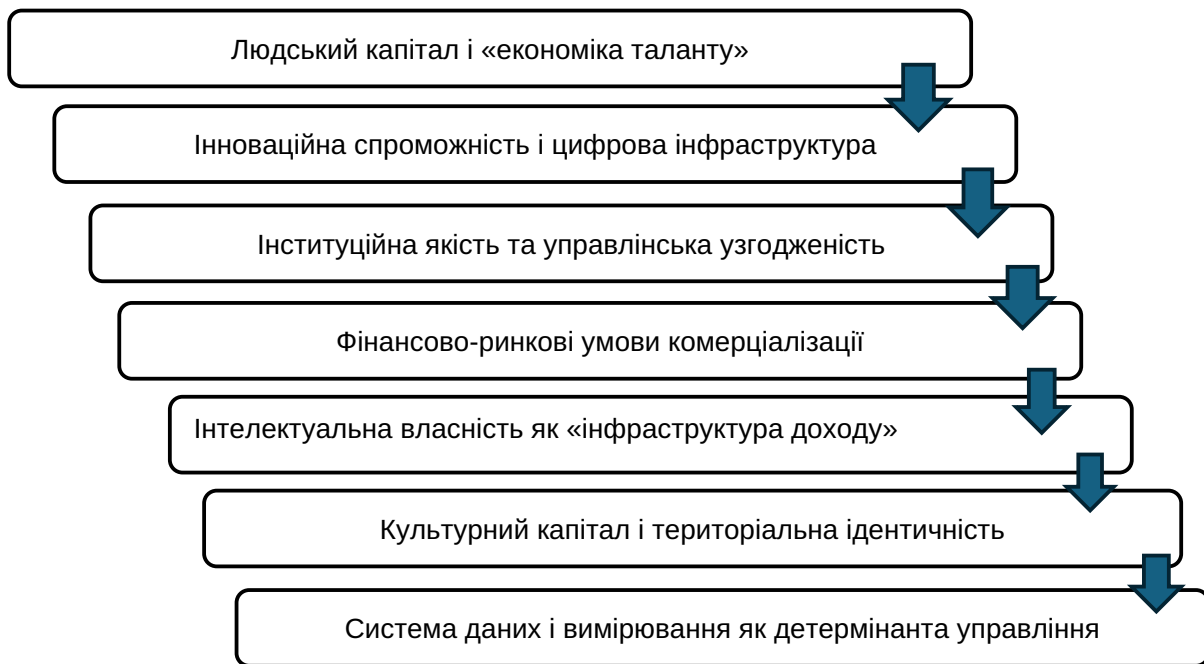

Рис. 1. Основні інтелектуально-інноваційні детермінанти регіональних економічних систем

Джерело: сформовано авторами

Всі ці процеси повинні реалізовуватися в межах наявних інституційних положень та управлінських компетентностей, які сприяють підтримці та прозорості для креативного бізнесу, подієвої діяльності, знижують бар'єри входу в сектор креативних продуктів для новачків. Для регіональних економічних систем такі аспекти повинні знайти своє відображення в регіональних стратегіях та програмах розвитку [6]. Такі дії зумовлені необхідністю узгодження функціонування хабів, програм для малого бізнесу, освітньої траєкторії в напрямку формування ланцюгів створення доданої вартості. Реалізація таких заходів є важливим кроком не тільки для регіонів але й для держави в цілому, оскільки формує імідж новаторства на міжнародному ринку.

Проте для більшості проектів основною перешкодою є недостатній рівень фінансової спроможності для їх реалізації, що потребує залучення сторонніх коштів. Такі умови повинні узгоджуватися на рівні держави та бізнесу, та бути націлені на можливості отримання грантів, мікро-фінансування, інвестиційних коштів, краудфандига тощо. Умови комерціалізації креативних проектів також залежать від використання сучасних фінансових каналів, таких як платформи, ліцензування, експорт креативних послуг, що в перспективі сприяє масштабуванню бізнесу.

Україна на шляху до європейських та міжнародних норм захисту прав інтелектуальної власності удосконалює нормативно-правове забезпечення в цих питаннях на основі ліцензування, патентування винаходів, розвиток бренд-стратегій. На сьогодні як в світі так і в Україні популярним є розвиток креативних напрямів які пов'язані з традиціями та територіальною ідентичністю, що формує «економіку вражень» [8].

Саме створення продукту на базі культурної спадщини, локальних наративів які використовуються для дизайну та культурного туризму, що ґрунтується саме на ідентичності територіального розвитку. Дослідження розвитку креативної економіки та виокремлення інтелектуально-інноваційних детермінант потребує чіткого вимірювання та структури даних, які в подальшому використовуються для системи управління.

Наявність порівнювальної статистики, відповідність масивів даних потребам для аналізу та подальшого розвитку регіональних економічних систем. Наявність такого масиву даних дозволить проводити моніторинг розвитку регіональних економічних систем за відповідними детермінантами, що дасть змогу дослідити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози зовнішнього середовища з метою подальших управлінських рішень.

Якщо розглядати в межах України подальший розвиток інтелектуально-інноваційних детермінант слід звернути увагу на етапи відновлення держави та регіонів в період повоєнного відновлення. Саме за рахунок використання інтелектуального капіталу в період повоєнного відновлення забезпечується стійкість та технологічне оновлення виробництв, що позитивно впливає на конкурентоспроможність експорту.

Для регіональних економічних систем найближча перспектива полягає у переході від фрагментарних практик до повноцінного розвитку інтелектуального сектору з адаптацією до норм та вимог міжнародної політики. Такі кроки підсилюють структурний капітал за рахунок єдиних правил та вимог, що призводить до зниження трансакційних витрат для креативного та інноваційного секторів. Важливим напрямком інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем є масштабування компетентностей які враховують уміння працювати з великими масивами даних, цифровими рішеннями, програмними продуктами на базі ШІ, впровадженням креативних практик. За таких умов формальні ознаки відходять на другий план, а перевага надається практичним навичкам та компетентностям. В межах регіонального розвитку слід залучати до сумісної співпраці бізнес та навчальні заклади, для формування єдиного вектору розвитку в питаннях підготовки фахівців. В Україні активно впроваджують практики швидких технологічних рішень, які базуються на використанні великих масивів даних з використанням програмних продуктів на базі

AI технологій, особливо в сфері оборонної промисловості.

Подальша реалізація та впровадження таких технологій потребує значних фінансових коштів, які доцільно залучати від зовнішніх джерел фінансування за рахунок використання грантової підтримки, державного фінансування, інвестиційних коштів. Для цього на рівні держави та регіональних органів влади повинно створюватися відповідне нормативне середовище, яке здатне забезпечити прозорість та відкритість здійснення операцій, що позитивно впливає на імідж держави та бізнесу на міжнародній арені.

Висновки. Формування детермінант інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем в умовах креативної економіки є багаторівневим процесом, який носить системний характер. На сьогодні більшість науковців розглядають креативну економіку через використання людського потенціалу, який проявляється у здатності до креативності, творчості, інноваційності, що призводить до появи нових продуктів та послуг.

Формування інтелектуально-інноваційних детермінант регіональних економічних систем слід розглядати з позиції можливості формування конкурентних переваг територій. Виокремлені детермінанти характеризують системність забезпечення регіонального розвитку з урахуванням цифровізації та глобальних тенденцій. Для України використання інтелектуально-інноваційного підходу до розвитку регіональних економічних систем особливо актуальне в період повоєнного відновлення країни на засадах нового європейського вектору розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильців Т. Г., Левицька О. О. Методичні підходи до аналізування креативних та інформаційно-знаних чинників у реалізації моделі смарт-спеціалізації в регіонах ЄС. *Регіональна економіка*. 2020. № 2. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-2-12>
2. Давимука С. А., Федулова Л. І. Креативний сектор економіки : досвід та напрями розбудови : монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2017. 528 с.
3. Дергалюк Б.В., Тульчинська С.О., Перепелюкова О.В. Структурні зміни в економіці регіонів як запорука економічного зростання. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 31. С. 215–219.
4. Краус Н. М. Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2019. 492 с.
5. Кривцова, М. С. Теоретичні основи та значення креативної економіки у сучасних умовах. *Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць*. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2021. № 3-4 (78-79). С. 82–96.
6. Самійленко Г. Креативна економіка : теоретичні засади та особливості її функціонування в умовах становлення нової економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 2 (22). С. 31–42.
7. Сотнікова Ю. В. Креативна економіка в Україні : реальність чи перспектива? *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2016. Вип. 3. С. 178–189.

8. Ушкаренко Ю. В., Чмут А. В., Синякова К. М. Креативна економіка : сутність поняття та значення для України в умовах європейської інтеграції. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 67–72.
9. Creative Economy Programme / UNCTAD : website. URL: <https://unctad.org/topic/trade-analysis/creative-economy-programme/creative-economy-network> (дата звернення 19.12.2025)
10. Florida R. The rise of the Creative Class : And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life. New York : Basic, 2002. 464 p.

REFERENCES:

1. Vasyltsiv T. G., Levytska O. O. (2020). Metodichni pidkhody do analizuvannya kreatyvnykh ta informatsiino-znannievykh chynnykiv u realizatsii modeli smart- spetsializatsii v rehionakh YeS [Methodological approaches to analysing creative and information-knowledge factors in the implementation of the smart specialisation model in EU regions]. *Regional Economy*. № 2. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-2-12>
2. Davymuka, S. A., Fedulova, L. I. (2017). Creative sector of the economy: experience and directions of development: monograph [Kreatyvnyi sektor ekonomiky: dosvid ta napriamy rozbudovy: monohrafiia], DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy», Lviv, 528 s.
3. Derhaliuk, B.V., Tulchynska, S.O., Perepeliukova, O.V. (2018). Strukturni zminy v ekonomitsi rehioniv yak zaporuka ekonomichnoho zrostantia [Structural changes in the economy of the regions as a guarantee of economic growth]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 31, pp. 215–219.
4. Kraus, N. M. (2019). Innovatsiina ekonomika v hlobalizovanomu sviti: instytutsionalnyi bazys formuvannia ta traiektoriia rozvytku [Innovative Economy in a Globalised World: Institutional Basis for Formation and Development Trajectory]: Monograph. Kyiv: Agrar Media Group, 492 p.
5. Kryvtsova, M. S. (2021). Teoretychni osnovy ta znachennia kreatyvnoi ekonomiky u suchasnykh umovakh. [Theoretical foundations and significance of the creative economy in modern conditions]. *Bulletin of Social and Economic Research: Collection of Scientific Works*. Odessa: Odessa National Economic University. No. 3-4 (78-79). P. 82–96.
6. Samylenko, G. (2020). Creative economy: theoretical principles and features of its functioning in the conditions of a new economy formation [Kreatyvna ekonomika: teoretychni zasady ta osoblyvosti yii funktsionuvannia v umovakh stanovlennia novoi ekonomiky], *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. No. 2 (22), pp. 31–42.
7. Sotnikova, Yu. V. (2016). Kreatyvna ekonomika v Ukraini : realnist chy perspektyva? [Creative economy in Ukraine: reality or prospect?]. *Bulletin of the National University of Water Management and Nature Resources Use. Economic Sciences*. Issue 3. P. 178–189.
8. Ushkarenko, Yu. V., Chmut, A. V., Sinyakova, K. M. (2018). Creative economy: the essence of the concept and significance for Ukraine in terms of European integration [Kreatyvna ekonomika: sutnist poniattia ta znachennia dlia Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehtatsii]. *Ekonomika i suspilstvo*. Vyp. 18, pp. 67–72 .
9. Creative Economy Programme / UNCTAD : website. URL: <https://unctad.org/topic/trade-analysis/creative-economy-programme/creative-economy-network> (accessed decemder 19, 2025).
10. Florida, R. (2002). The rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life, Basic, New York, 464 p.

Дата надходження статті: 09.12.2025

Дата прийняття статті: 19.12.2025

Дата публікації статті: 29.12.2025